

SEKTÖREL
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK
ARAŞTIRMASI:

**GIDA
SANAYİ**

2019

SEKTÖREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ARAŞTIRMASI:

GIDA SANAYİ

Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Ali Soytaş
Özyeğin Üniversitesi İşletme Fakültesi
Özyeğin Üniversitesi Sürdürülebilirlik Platformu

Dr. Damla Durak Uşar
Özyeğin Üniversitesi
Sürdürülebilirlik Platformu

İÇİNDEKİLER

■	1. Giriş	1
■	2. Sürdürülebilirlik Ölçeği	1
■	2.1. Sürdürülebilirlik Ölçeğini oluşturan Bileşenler	6
■	2.2. Önerilen Ölçeğin Geçerliliğinin Değerlendirilmesi	11
■	3. Sürdürülebilirlik Araştırması: Gıda Sanayi	13
■	3.1. Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması	17
■	3.2. Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması	21
■	3.3. Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı	24
■	3.4. İçeceklerin İmalatı	24
■	4. Gıda Sektörü için Bulguların Özetlenmesi	24
■	5. Sonuç	28
□	Kaynakça	29

1. Giriş

Günümüzde tüketici ve diğer paydaşların bilinçlenmesi ile sürdürülebilirlik çalışmalarında bulunan firmalar talep artışı, yüksek fiyat ödeme istekliliği, finansman fırsatları ve vergi avantajları gibi avantajlar elde etmektedirler. Tüm paydaşlar için firmaların sürdürülebilirlik performanslarını izlemek ve doğru bir şekilde ölçmek önem kazanmıştır.

Globalleşen dünyada uluslararası firmalara karşı rekabet avantajı sağlamak için Türk firmaları da artan sürdürülebilirlik talebini karşılamak durumundadırlar. Bu sebep ile Türk firmalarını nesnel bir şekilde değerlendirecek sürdürülebilirlik ölçeğine ihtiyaç vardır. Ancak Türk firmalarının sürdürülebilirlik performanslarını değerlendirmeye yönelik kısıtlı çalışmalar vardır.

Bölüm 2’de hem iş çevreleri hem akademi tarafında kabul görmüş sürdürülebilirlik ölçülerini ve metodolojilerini inceleyerek Türk firmalarının ihtiyaçlarına yönelik sürdürülebilirlik ölçeği önerilmektedir. Önerilen ölçeğin içsel geçerliliği değerlendirilmiş ve genellenebilirliği sorgulanmıştır. Bölüm 3’de içsel ve dışsal geçerliliği ortaya konulan sürdürülebilirlik ölçeği ile Gıda Sektöründe faaliyet gösteren firmaların faaliyet raporları değerlendirip alt sektör bazında sürdürülebilirlik ve finansal performans ilişkisi irdelenmiştir. Sürdürülebilirliğin farklı temel taşlarının finansal performansa etkisi betimsel analizler ile incelenmiştir. Bölüm 4’de yapılan gözlemler ve çıkarımlar toplulaştırılarak önerilerde bulunulmuştur.

2. Sürdürülebilirlik Ölçeği

Yaygın olarak kullanılan sürdürülebilirlik ölçü ve endeksleri arasında CSRHUB, Thomson Reuters ESG Endeksi, MSCI KLD, ÖW/Future-Ranking, Global Reporting Initiative ve Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksleri sayılabilir. CSRHUB, resmî kurumların veri tabanları, Socially Responsible Investing (SRI) ve Environment, Social, Governance (ESG) analiz firmalarının ve sivil toplum örgütlerinin yayınları gibi 371 farklı kaynaktan sürdürülebilirlik hakkında kanı ve değerlendirmeleri tarayıp bu bilgileri girdi olarak kullanmaktadır. Bu kaynaklardan bazıları Carbon Disclosure Project Data, Climate Counts, Corporate Responsibility Index, Fortune 100 Best Companies, Global Reporting Initiative (GRI) ve Dow Jones Sustainability Index’dir. CSRHUB’ın sürdürülebilirlik değerlendirmesi üçüncül kaynaklar temel alınarak yapıldığı ve firmaların kendi raporlamalarına dayandırılmadığı için alternatif sürdürülebilirlik ölçütlerine göre daha nesneldir. CSRHUB, firmaları toplum, çalışanlar, çevre ve yönetim ana başlıkları altında inceleyip toplam bir puan vermektedir. CSRHUB 6065 firmayı puanlamıştır.

Thomson Reuters ESG puanı¹ yaklaşık tüm dünyadan 7000 firmanın yayınlamış oldukları raporları 3 ana başlık ve 10 farklı alt başlık altında değerlendirmektedir. Çevre ana başlığı altında kaynak kullanımı, emisyon salınımı ve inovasyon, sosyal ana başlığı altında çalışan hakları, insan hakları, toplum ve ürün sorumluluğu, yönetim ana başlığı altında ise yönetim, hissedarlar ve kurumsal sürdürülebilirlik stratejisi alt başlıkları yer almaktadır. Güçlü yanları ve zayıf yanları açısından değerlendirilen firmalar her alt başlık için sıralanır. Sıralamalara göre firma ile aynı sırada olan, daha yukarıda ve daha aşağıda olan firmaların sayısı dikkate alınarak yüzdeli puan atanmaktadır. Alt başlıkların toplam puana olan katkısı önceden belirlen ağırlıklarla hesaplanır ve toplam puan saptanmaktadır.

MSCI KLD, ABD' de faaliyet gösteren büyük, orta ve küçük ölçekli 2535 firma için finansal ve sektörel bilgi içeren bir endeks olan MSCI US IMI Index² içinde yer alan ve nükleer enerji, tütün, alkol, talih oyunları, silah (askeri ve sivil), erişkin sektörü gibi endüstrilerde faaliyet göstermeyen firmaları 7 kategoride incelemektedir. Eğer endekste yer alan bir firma (i) MSCI USA IMI Endeksinden çıkarılırsa, (ii) bahsi geçen endüstrilerde faaliyet göstermeye başlarsa, (iii) puanı minimum standartın altına düşerse, MSCI KLD tarafından tekrar değerlendirilmeye alınmamaktadır. Bu kategoriler toplum, kurumsal yönetim, çalışan çeşitliliği, çalışan ilişkileri, çevre, insan hakları ve üründen oluşmaktadır. Her kategori için firmaların zayıf ve güçlü yanları ölçen farklı sayıda alt başlık bulunmaktadır.

ÖW/future-ranking³ 1994 yılından beri Almanya'nın en büyük 150 firmasını değerlendirmektedir. 2015 yılında ciro açısından en büyük 100 imalat ve servis sağlayıcı firmasının ve 20 perakende firmasının, bilanço açısından en büyük 15 bankasının, poliçe sayısı açısından en büyük 15 sigorta firmasının yayınlamış oldukları sürdürülebilirlik raporlarını hem yapılan sürdürülebilirlik uygulamaları hem de raporlama kalitesi açısından değerlendirmiştir. ÖW/future-ranking firmaların sürdürülebilirlik uygulamalarını firma profili, vizyon strateji ve yönetim, hedef ve program, çalışan hakları, üretimin çevre üzerinde etkisi, ürün sorumluluğu, tedarik zinciri sorumluluğu ve toplum olmak üzere 8 ana başlık altında, raporların kalitesini de güvenilirlik, kapsam, karşılaştırılabilirlik ve iletişim kalitesi açısından değerlendirmektedir. GRI 1999'dan günümüze tüm dünyadan firmaların yayınlamış oldukları sürdürülebilirlik raporlarını değerlendirmektedir. Veri setinde firmanın yayınlamış olduğu raporun hangi GRI standartlarına uyum sağladığı, aldığı puan ve puanın kimin tarafından verildiği bilgileri yer almaktadır. GRI yıllar içinde raporlama ana hatlarını güncellemiştir ve G1, G2, G3, G3.1 ve G4 olmak üzere farklı sürümler sunmuştur. 1999 ve 2000 yıllarında sadece G1 rapor standartlarına uygun raporlama gerçekleştirilmiştir. 2001 yılında G2 rapor standartları geliştirilmiştir. 2006 yılında G3 rapor standartları geliştirilmiştir. 2009 yılında G3.1 rapor standartları geliştirilmiştir. 2013 yılından sonra G3 ve G3.1 rapor çeşitlerine ek olarak G4 rapor standartları geliştirilmiştir. Firma raporlarına sırası ile A+, A, B+, B, C+, C notları

verilmektedir. Raporları GRI veya üçüncü taraflar değerlendirmektedir. Ayrıca bazı firmalar raporlarının GRI standartları ile uyumunu kendileri ilan etmektedirler. 1999 yılında 11 firmanın raporu değerlendirilmiş iken 2013 yılında bu sayı 3561'e ulaşmıştır.

Dow Jones Sustainability Index, Dow Jones Global Index'de⁴ yer alan 2,500 firmanın ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan değerlendirilmesi sonucu saptanan sürdürülebilirlik odaklı firmaların finansal performansını izleyen küresel bir endekstir. 1999 yılından beri her yıl 23 ülkeden 300'ün üstünde firma DJ SI' de yer almıştır.

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi, 2015 yılında BIST 30'da yer alan başka bir deyişle Borsa İstanbul'da en çok işlem gören 30 firmanın çevre, biyoçeşitlilik, iklim değişikliği, insan kaynakları, yönetim kurulu yapısı, rüşvetle mücadele, iklim değişikliği, iş sağlığı ve güvenliği kriterlerine göre değerlendirilerek sürdürülebilirlik performansları yüksek olan 15 şirketin saptanması ile oluşturulmuştur. 2018 yılına gelindiğinde kapsamı genişletilmiş BIST 50'de yer alan ve gönüllü firmalardan oluşan 71 firma değerlendirilmeye tabi tutulmuş ve 50 firma BIST Sürdürülebilirlik endeksinde yer almaya hak kazanmışlardır.

Tablo 1'de görüleceği üzere Türk firmaların Thomson Reuters, CSRHUB ve GRI veri tabanlarında seyrek olarak yer almaları, KLD tarafından ise hiç puanlanmamış olmaları Türkiye özelinde bir sürdürülebilirlik endeksi oluşturulması ihtiyacına işaret etmektedir. İkincil kaynaklara başvurularak yapılan çalışmaların örneklem büyüklüğü kısıtlı olacağı için tüm Türkiye'de faaliyet gösteren firmalarının değerlendirilebileceği bir sürdürülebilirlik endeksi oluşturulması hedeflenmiştir.

Bu doğrultuda DJ SI, BIST SE, CSRHUB, MSCI KLD ve GRI veri tabanlarının notlandırma metodolojileri incelenmiştir. DJ SI ve BIST SE için sürdürülebilirlik, endekste yer alma veya almama şeklinde tanımlanmıştır. CSRHUB ve MSCI KLD firmaları farklı kategoriler için değerlendirmektedir. CSRHUB hem toplam sürdürülebilirlik puanı hem de alt başlıklar için puan hesaplamaktadır. MSCI KLD ise toplam sürdürülebilirlik puanını hesaplamamaktadır ancak araştırmacılar kategorilere uygun gördükleri ağırlıkları vererek toplam puan oluşturabilmektedirler. GRI ise firmanın sürdürülebilirlik performansını değil raporlama performansını ölçmektedir. Ancak raporlama performansı ile sürdürülebilirlik performansının ilintili olacağı kabul edilebilir ve raporlama notu sürdürülebilirlik performansı için temsili değişken olarak kullanılabilir.

Tablo 1. Sürdürülebilirlik ile ilgili veri setleri

Veri Seti	Veri Setine Erişim	Sürdürülebilirlik Ölçüsü	Zaman Süreci	Coğrafya	Örneklem Adedi	Türk Firmaların Adedi
CSRHUB	Açık kaynak	0-100	Kesitsel	Global	6065	42
Thomson Reuters ESG Index	Üyelik gereklidir	0-100	Panel (2007-2017)	Global	6279	26
MSCI KLD	Üyelik gereklidir		Panel (1991-2017)	ABD	4613	0
ÖW/future-ranking	Açık kaynak	0-100	Panel-iki yılda bir (1994-2017)	Almanya	150	0
GRI	Açık kaynak	A+, A, B+, B, C+, C	Panel (1999-2017)	Global	3561	15
DJ SI	Açık kaynak	0 ve ya 1	Panel (1999-2017)	Global	300	0
DJ SI Emerging Markets	Açık kaynak	0 veya 1	Panel (2013-2017)	Gelişen pazarlar	100	2
BIST SE	Açık kaynak	0 veya 1	Panel	Türkiye	50	50

Ekonometrik analizlerde sürdürülebilirliğin finansal performanstaki varyasyonun daha büyük bir kısmını açıklayabilmesi için sürekli bir değişken ile ifade edilmesi kukla değişken ile ifade edilmesine tercih edilir. Bu sebep ile sürdürülebilirliği puan ile ifade edebileceğimiz iki farklı endeks oluşturulmuştur. Birinci endeks için CSRHUB ve MSCI KLD'nin yöntemleri daha detaylı olarak incelenmiş ve benzer bir bileşik endeks oluşturulmuştur. İkinci endeks ise firmaların kamuya açık raporlarını değerlendiren bir endekstir. Bu anlamda GRI'in yöntemine benzemektedir, ancak GRI gibi raporlama ana hatlarına uyumu ölçmek yerine firmaların yayınladıkları raporların içeriklerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Öncelikle bileşik endeksi oluşturabilmek için CSRHUB ve KLD MSCI veri tabanlarının metodolojileri, avantajları ve dezavantajları kısaca özetlenmiştir. CSRHUB firmaları 12 farklı kategoride incelemektedir. Bu 12 kategori 4 alt başlık altında gruplandırılmıştır. Toplum alt başlığı toplumsal kalkınma ve kurumsal sosyal sorumluluk, ürün, insan hakları ve tedarik zinciri konularını incelemektedir. Yönetişim alt başlığı altında yönetim kurulu, liderlik etiği ve şeffaflık ile raporlama incelenmektedir. Çalışan alt başlığı altında ödenek ve yan yardımlar, çeşitlilik ve çalışan hakları, eğitim, sağlık ve güvenlik uygulamaları incelenmektedir. Çevre alt başlığı altında ise enerji ve iklim değişikliği, çevre politikaları ve raporlama ile kaynak yönetimi uygulamaları incelenmektedir. CSRHUB 443 farklı veri kaynağını tarayarak birden fazla veri kaynağında yer bulan firmaları değerlendirmeye almaktadır. Farklı kaynaklardan edinilen bilgiler doğrultusunda firmalar değerlendirilmekte ve her kategori için 0 ile 100 arası bir puan atanmaktadır. Bilginin alındığı kaynağın güvenilirliği ve bilginin değerine bağlı olarak 12 kategori puanı ağırlıklandırılarak toplum, yönetim, çalışan ve çevre puanına dönüştürülür. 4 alt başlığın ortalaması alınarak toplam sürdürülebilirlik puanı hesaplanır. CSRHUB'ın ağırlıklandırma metodolojisi kamuya açık bir bilgi olmadığı için notlandırma yöntemlerini birebir uygulamak mümkün değildir.

MSCI KLD firmaları 7 alt başlıkta incelemiştir. Her alt başlık için farklı sayıda güçlü yan ve zayıf yan saptanmıştır. Toplum alt başlığı için 8 güçlü yan, 4 zayıf yan, yönetim alt başlığı için 10 güçlü yan, 8 zayıf yan, çeşitlilik için 12 güçlü yan, 2 zayıf yan, çalışan hakları için 12 güçlü yan, 8 zayıf yan, çevre alt başlığı için 10 güçlü yan, 9 zayıf yan, insan hakları için 4 güçlü yan, 6 zayıf yan ve ürün için 12 güçlü yan, 5 zayıf yan saptanmıştır. Örneğin toplum alt başlığı için güçlü yan olarak kurumsal sosyal sorumluluk projeleri değerlendirilirken zayıf yan için vergi ihtilafları değerlendirilmiştir. Yönetişim için güçlü yan olarak etik değerler, politik ve finansal istikrar değerlendirilirken, zayıf yan için yolsuzluk ve rüşvet, politik ve finansal istikrarsızlık değerlendirilmiştir. Çeşitlilik için cinsiyet, yaş ve ırk çeşitliliği, engelli istihdamı değerlendirilmiştir. Çalışan hakları için güçlü yan olarak sendikalaşma, çalışan sağlığı ve güvenliği, tedarik zinciri, insan kaynakları planlama ve kariyer gelişimi değerlendirilirken, zayıf yan olarak çocuk işçi istihdamı, içten çıkarılmalar değerlendirilmiştir. Çevre alt başlığı

için atık yönetimi, hammadde tedariki, su yönetimi, yönetmeliklere uyum değerlendirilirken, zayıf yan için toksik atıklar, iklim değişikliği, emisyon oranları değerlendirilmiştir. İnsan hakları için çalışan haklarına uyum, ifade özgürlüğü değerlendirilmiştir. MSCI KLD veri setinde her kıstasa verilen önem belirlenmediği için alt başlık puanlarının nasıl oluşturulacağı belirsizdir. Aynı şekilde alt başlıklara verilen önem belirlenmediği için toplam puanın nasıl oluşturulacağı da belirsizdir. Bu durum araştırmacılara kriterlere verilecek önemi kendi tecrübe ve yargıları ile oluşturma özgürlüğünü sağlasa da araştırmacıların benzer araştırma sorularına aynı veri setini kullanarak farklı yanıtlar bulmalarına da yol açmaktadır.

CSR, MSCI KLD, Thomsen Reuters, ÖW/future-ranking, DJ ve BIST metodolojilerini incelediğimizde -hepsinin aynı alt başlıkları ölçtüklerini- sonrasında ham veriyi farklı metotlar ile gruplayıp, ağırlıklandırdıklarını görüyoruz.

Thomson Reuters 3 ana başlık altında -Toplum, Çevre ve Yönetişim- topluyor ve firmaları sıralayıp yüzdelik dilimlerine göre puan verilmektedir. ÖW/future-ranking firmaların raporlarını 8 ana başlık altında -Yönetişim (3 alt başlık), Çalışan, Üretimin Çevreye etkisi, Ürün sorumluluğu, Tedarik Zinciri sorumluluğu ve Toplum- değerlendirip ve firmaları sıralayıp yüzdelik dilimlerine göre puan vermektedir. CSRHub, MSCI KLD, Thomson Reuters, ÖW/future-ranking, DJ ve BIST tarafından dikkate alınan kriterler benzer olmak ile beraber farklı şekilde gruplandırılmıştır. Bunun sebebi bir kriterin farklı gruplara uyum sağlayabilmesidir. Örneğin tedarik zinciri CSRHUB tarafından toplum altında değerlendirilirken MSCI KLD tarafından çalışan hakları altında değerlendirilmiştir. Dikkat edilmesi gereken husus örtüşen kriterin mükerrer değerlendirilmemesidir. Çalışmamızda bileşik sürdürülebilirlik endeksini oluştururken her veri setinde de yer alan kriterlere ek olarak Türkiye'deki iş çevresinin gereksinimlerini dikkate alınmıştır.

2.1. Sürdürülebilirlik Ölçeğini Oluşturan Bileşenler

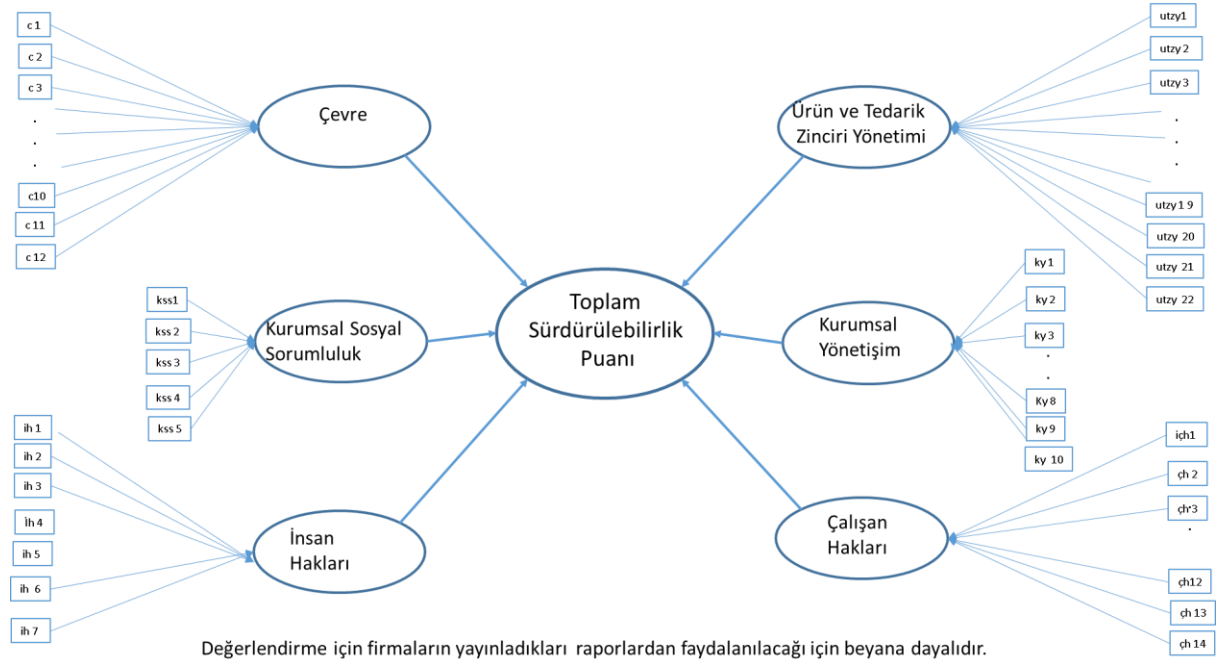
Çalışmamızda sürdürülebilirlik endeksini oluştururken her iki veri setinde de yer alan kıstaslara ek olarak Türkiye'deki iş çevresinin gereksinimleri de dikkate alınmıştır. Kriterler saptandıktan sonra gruplamalar yapılırken öncelikle sürdürülebilirliğin üç yapı taşı olan çevre, insan ve kar faktörleri dikkate alınmıştır. Ayrıca gruplamalar işletme alanındaki bilimsel alt dallar ve firmalardaki fonksiyonel bölümler göz önüne alınarak gerçekleştirilmiştir. Böylece hem akademik çevre hem de iş dünyasının faydalanabileceği bir endeks oluşturulması amaçlanmıştır. Proje ekibinin katılımı ile gerçekleştirilen beyin fırtınasının sonucunda sürdürülebilirlik endeksinin bileşenleri Çevre, Çalışan Hakları, İnsan Hakları, Kurumsal Sosyal Sorumluluk, Kurumsal Yönetişim ile Ürün ve Tedarik Zinciri olarak saptanmış ve sürdürülebilirlik endeks değeri oluşturulmuştur. Çevre ve Ürün ve Tedarik Zinciri alt başlıkları

firmaların operasyonel bir bakış açısı ile değerlendirilmesine imkân verirken, Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Kurumsal Yönetişim alt başlıkları örgüt kuramı, örgütsel davranış gibi alanlar ile ilişkilidir. Çalışan Hakları ve İnsan Hakları ise insan kaynakları yönetimini ilgilendirmektedir.

Tablo 2’de yer alan alt bileşenler ile ilgili bilgiye ulaşılabildiğinde 1 puan, aksi takdirde 0 puan verilmiştir. Örneğin firmaları çevre konusunda değerlendirirken, firmanın kurumsal web sayfasında çevreye dair bir link bulunuyorsa 1 puan bulunmuyorsa 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda çevre yönetim sistemine uygunluk belgesine (ISO 14001 ve muadilleri) sahip olduğu ibaresi var ise 1 yok ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda Enerji Yönetim Sistemine Uygunluk Belgesi’ne (ISO 50001⁵ ve muadilleri) sahip olduğu ibaresi var ise 1 yok ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda Sera Gazı Emisyonlarının Azaltılması Uzaklaştırılması Hesaplanması Doğrulaması Yönetim Sistemi’ne uygunluk belgesine (ISO 14064⁶ ve muadilleri) sahip olduğu ibaresi var ise 1 yok ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda çevre ihlali sebebi ile dava açılmamıştır ibaresi var ise veya açılan davalardan bahsediliyorsa 1 yok ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda emisyon yönetimine değinilmiş ise 1 değinilmemiş ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda biyoçeşitlilikten bahsediliyorsa 1 değinilmemiş ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda su yönetimine değinilmiş ise 1 değinilmemiş ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda atık yönetimine değinilmiş ise 1 değinilmemiş ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda firmanın yeşil bina sertifikasyonu olduğu bildirilmiş ise 1 bildirilmemiş ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda çevre yönetiminden sorumlu bir yöneticinin olup olmadığına değinilmiş ise 1 değinilmemiş ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda çevre yönetiminden sorumlu bir yöneticinin yönetim kurulu üyesi olup olmadığına değinilmiş ise 1 değinilmemiş ise 0 puan verilmiştir. Bu alt başlık puanları toplanarak Çevre Puanı oluşturulmuştur.

Çalışan hakları, iş güvenliği ve çalışma koşulları olmak üzere iki alt başlık altında incelenmiştir. Firmanın kurumsal web sayfasında iş güvenliğine dair bir link var ise 1 puan yok ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemine uygunluk belgesine (OHSAS 18001⁷, ISO 18001⁸ ve muadilleri) sahip olduğu ibaresi var ise 1 yok ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda “iş güvenliği ihlali sebebi ile dava açılmamıştır” ibaresi var ise, açılan davalar bildirilmiş ise 1 yok ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda iş kazası olmadığına veya olan kazaların adedine değinilmiş ise 1 değinilmemiş ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda ölümlü iş kazası olmadığına veya olan ölümlü iş kazası adedine değinilmiş

ise 1 değinilmemiş ise 0 puan verilmiştir. Çalışan haklarının çalışma koşulu ayağında firmanın yayınlamış olduğu raporlarda personel değişim oranına, yarı zamanlı çalışan oranına, toplu pazarlık ve sendikalaşma özgürlüğüne, kariyer planlaması yapıp yapılmadığına, işe devamsızlık toplam gün sayısına ve toplam grev günü sayısına değinilip değinilmediği değerlendirilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda şikâyet mekanizmasının işleyişine değinilmiş ise 1 değinilmemiş ise 0 puan verilmiştir. İş güvenliği ve çalışma koşulları altında yer alan tüm başlık puanları toplanarak Çalışan Hakları puanı oluşturulmuştur.

Şekil 1. Sürdürülebilirlik Ölçeğinin Bileşenleri

Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda çocuk işgücü kullanılmamaktadır ibaresi var ise 1 yok ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda cinsiyet ayrımcılığı yapılmadığına değinilmiş ve/veya kadın çalışan, orta ve üst kademe kadın yönetici oranı bildirilmiş ise 1 aksi takdirde 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda yaş ayrımcılığı yapılmadığına değinilmiş ve/veya 50 yaş üstü çalışan oranı bildirilmiş ise 1 aksi takdirde 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda engellilik durumuna göre ayrımcılık yapılmadığına değinilmiş ve/veya engelli çalışan oranı bildirilmiş ise 1 aksi takdirde 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda ilgili uluslararası standartların prensiplerine uyulduğu ibaresi var ise 1, yok ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda insan hakları ihlali sebebi ile dava açılmamıştır ibaresi var ise veya açılan

davalar bildirilmiş ise 1 yok ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda aile yardımı ve esnek çalışma konularına değinilmiş ise 1 aksi takdirde 0 puan verilmiştir. Bu alt başlık puanları toplanarak İnsan Hakları puanı oluşturulmuştur.

Firmanın kurumsal web sayfasında kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) linki var ise 1 puan yok ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda KSS yönetim sistemine uygunluk belgesine (ISO 26000⁹ ve muadilleri) sahip olduğu ibaresi var ise 1 yok ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda sosyal sorumluluk projeleri için ayrılmış olan bütçe, sosyal sorumluluk projelerinin adedi ve üniversite, sivil toplum örgütleri ve araştırma enstitüleri ile yapılan iş birliklerine değinilip değinilmediği değerlendirilmiştir. Bu alt başlık puanları toplanarak KSS puanı oluşturulmuştur.

Firmanın kurumsal web sayfasında yönetim linki var ise 1 puan yok ise 0 puan verilmiştir. Kurumsal Yönetişim puanını oluşturmak için firmaların vizyon ve misyon bildirisi incelenmiştir. Eğer firmanın vizyon bildirisinde sürdürülebilirlik ile ilgili bir ifade yer almakta ise 1 yer almamakta ise 0 puan verilmiştir. Eğer firmanın misyon bildirisinde sürdürülebilirlik ile ilgili bir ifade yer almakta ise 1 yer almamakta ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda etik değerlere değinilmiş ise 1 değinilmemiş ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda risk yönetimine yer verilmiş ise 1 aksi takdirde 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda yolsuzluk ve rüşveti önleyici uygulamalara değinilmiş ise 1 değinilmemiş ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda icra kurulu başkanı (CEO) ve yönetim kurulu başkanının aynı kişi olup olmadığı incelenmiştir. Aynı kişi olmadığı saptanmış ise 1 puan verilmiştir. Bu alt başlık puanları toplanarak Kurumsal Yönetişim puanı oluşturulmuştur.

Ürün ve Tedarik Zinciri Yönetimi ürün tasarımı, tedarik süreci, üretim süreci, nihai tüketici ve ürün hayat çevrimi sonu olmak üzere beş alt başlık altında incelenmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda ürün tasarımında yenilikçi, ARGE çalışmalarına ve ürünlerin modüleritelerine verilen öneme değinilip değinilmediği değerlendirilmiştir. Tedarik süreci için firmanın yayınlamış olduğu raporlarda etik satın almaya ve tedarikçiler ile mutabık kalınan iş yürütme ahlakına değinilip değinilmediği değerlendirilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda tedarik edilen parçaların üretiminde kullanılan geri dönüştürülmüş ve yeni malzeme oranına değinilmiş ise 1 değinilmemiş ise 0 puan verilmiştir. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda üretim sürecinde atık, enerji, emisyon ve su yönetimine değinilip değinilmediği değerlendirilmiştir. Nihai tüketici için firmanın yayınlamış olduğu raporlarda ürünün enerji verimliliğine ve emisyon değerlerine bakılmıştır. Firmanın yayınlamış olduğu raporlarda Kalite yönetim sistemine uygunluk belgesine (ISO 9001¹⁰ ve muadilleri) sahip olduğu ibaresi var ise 1 yok ise 0 puan verilmiştir. Ayrıca tüketicinin korunmasına ve tüketici hakları ihlal davalarına değinilip değinilmediği değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Sürdürülebilirlik Ölçeğinin bileşenleri

1. Çevre	
ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemleri ISO 50000 Enerji Yönetim Sistemleri Açılmış olan dava adedi Emisyon Yönetimi (CO ₂ , Sera Gazları) Biyolojik çeşitlilik Su Yönetimi Atık Yönetimi Enerji Yönetimi Yeşil Bina Sertifikasyonu (LEED, BREEAM, DGNB) Çevreden sorumlu yönetici Çevren sorumlu yöneticinin yönetim kurulu üyeliği	
2. Çalışan hakları	
2.1. İş Güvenliği	İş güvenliği eğitimleri OHS 18001 İş güvenliği sertifikasyonu ISO 45001 İş güvenliği ve sağlığı sertifikasyonu Açılmış olan dava adedi Kaza adedi Ölümlü kaza adedi Kaza başına düşen kayıp iş günü sayısı
2.2. Çalışma Koşulları	Personel devir hızı Yarı zamanlı çalışan oranı Toplu pazarlık ve sendikalaşma özgürlüğü Yetenek yönetimi/ kariyer planlama İşe devamsızlık Şikâyet yönetim sistemi Grev günü sayısı
3. İnsan Hakları	
Çocuk işgücü/ zorla çalıştırma Cinsiyet ayrımcılığı/çeşitliliği (kadın çalışan oranı) Yaş ayrımcılığı/ çeşitliliği (50 yaş ve üstü çalışan oranı) Engelli ayrımcılığı/engelli çalışan sayısının toplam çalışan sayısına oranı İlgili uluslararası standartlara uygunluk (UNDP gibi) Açılmış olan dava adedi	
4. Kurumsal Sosyal Sorumluluk	
ISO 26000 Sosyal sorumluluk sertifikasyonu Sosyal sorumluluk projeleri için ayrılmış olan bütçe Sosyal sorumluluk projelerinin adedi Üniversite, sivil toplum örgütleri ve araştırma enstitüleri ile yapılan iş birlikleri	
5. Kurumsal Yönetişim	
ISO 37000 Rüşvet önleyici yönetim sistemi sertifikasyonu Vizyon Misyon Etik değerler Risk yönetimi Yolsuzluk ve rüşveti önleyici uygulamalar İcra ve Yönetim Kurulu başkanlarının farklı kişiler olması	

Tablo 2. (Devamı) Sürdürülebilirlik Endeksinin Bileşenleri

6. Ürün ve Tedarik Zinciri Yönetimi	
6.1. Ürün Tasarımı	Yenilikçi ARGE uygulamaları Modülerite için tasarım
6.2. Tedarik Süreci	Etik Satın alma/ Adil Ticaret Tedarikçiler ile mutabık kalınan iş yürütme ahlakı Geri dönüştürülmüş ve yeni malzeme oranı
6.3. Üretim Süreci	Atık Yönetimi Su yönetimi Enerji Verimliliği Emisyon Yönetimi
6.4. Nihai Tüketici	ISO9001 Enerji Verimliliği Emisyon Kontrolü Tüketicinin Korunması Tüketici Hakları İhlali dava adedi
6.5. Ürün Hayat Çevrimi Sonu	Geri dönüştürülebilir Tekrar üretilebilir Tekrar kullanılabilir

Firmaların yayınlamış olduğu raporlarda ürün hayat çevrimi sonu yapılan işlemlere değinilip değinilmediği değerlendirilmiştir. Bu işlemler geri dönüşüm, tekrar üretim ve tekrar kullanım altında gruplanmıştır. Ürün tasarımı, tedarik süreci, üretim süreci, nihai tüketici ve ürün hayat çevrimi sonu alt başlıklarına verilen puanlar toplanarak Ürün ve Tedarik Zinciri Yönetimi puanı oluşturulmuştur. Sürdürülebilirlik puanı Çevre, Çalışan Hakları, İnsan hakları, Kurumsal Sosyal Sorumluluk, Kurumsal Yönetişim ve Ürün ve Tedarik Zinciri Yönetimi puanları toplanarak elde edilmiştir. Tablo 2’de sürdürülebilirlik endeksinin bileşenleri özetlenmiştir.

2.2. Önerilen Ölçeğin Geçerliliğinin Değerlendirilmesi

Bir ölçeğin geçerli olması için, içsel geçerlilik ve dışsal geçerlilik koşullarını sağlaması gerekmektedir. İçsel geçerlilik değerlendiriciler arasındaki uyum ile ölçülür ve ölçeğin tutarlılığını ortaya koyar. Dışsal geçerlilik ise önerilen ölçeğin aynı yapıyı ölçen farklı endeksler ile örtüşmesi değerlendirilerek genellenebilir olup olmadığı saptanır. CSR, MSCI KLD ve Thomson Reuters tarafından değerlendirilmiş 30 yabancı firma rassal bir şekilde seçilmiştir ve firmaların raporları iki bağımsız değerlendirici tarafından önerilen ölçek ile değerlendirilmiştir.

Krippendorff alfa değeri iki veya ikiden fazla gözlemci, kodlayıcı, değerlendirici veya notlandırıcı arasındaki mutabakatı ölçmek için geliştirilmiş bir katsayıdır. Krippendorff alfa 0 ve 1 arasında değerler alabilir. Eğer gözlemciler %100 mutabık olurlarsa $\alpha=1$ 'dir. Eğer değerlendiricilerin gözlemlere atadıkları değerler hiç örtüşmüyor ise $\alpha=0$ değeri alır. Krippendorff alfa değerinin 0,6 ile 0,8 arasında olması tavsiye edilmektedir¹¹. Sürdürülebilirlik endeksi için Krippendorff alfa değeri 0,859 olarak hesaplanmıştır. Dışsal geçerliliği değerlendirmek için ölçeğin ortaya koyduğu Sürdürülebilirlik puanı ile CSR, MSCI KLD ve Thomson Reuters puanları için Spearman sıra korelasyon testi yapılmış ve korelasyon matrisi Tablo 3'de verilmiştir. Sürdürülebilirlik puanının CSR HUB dışında karşılaştırılan tüm endeksler ile kuvvetli bir korelasyonu olduğu gözlemlenmektedir. Sürdürülebilirlik puanı ile CSR HUB puanı arasında ılımlı korelasyon vardır. Ancak bu gözlemin CSRHUB kaynaklı oluşu düşünebiliriz çünkü CSRHUB ile MSCI KLD ile de ılımlı korelasyonu vardır. Gerek Krippendorff alfa değeri gerek Sperman sıra korelasyon katsayılarının değerleri Türkiye özelinde geliştirilen ölçeğin tutarlı ve genellenebilir olduğunu destekler niteliktedirler.

Tablo 3. Önerilen Ölçü ile Diğer Endeksler Arasındaki Spearman Korelasyonları

1. Değerlendirici				
	Sürdürülebilirlik Puanı	MSCI KLD puanı	CSRHUB puanı	Thomson Reuters ESG puanı
Sürdürülebilirlik Puanı	1			
MSCI KLD puanı	0.646	1		
CSRHUB puanı	0.447	0.559	1	
Thomson Reuters ESG puanı	0.798	0.709	0.794	1
2. Değerlendirici				
	Sürdürülebilirlik Puanı	MSCI KLD puanı	CSRHUB puanı	Thomson Reuters ESG puanı
Sürdürülebilirlik Endeksi	1			
MSCI KLD puanı	0.655	1		
CSRHUB puanı	0.565	0.559	1	
Thomson Reuters ESG puanı	0.788	0.709	0.794	1

3. Sürdürülebilirlik Araştırması: Gıda Sanayi

BIST'e kote 28 Gıda, İçki ve Tütün firması vardır, ancak bu çalışmada sadece 26 gıda firması değerlendirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın da yararlanmakta olduğu ITC Trade Map¹² veri setine göre 2017 yılında küresel Gıda imalatı verileri GTIP ve ülkelere göre derlenmiştir ve Türkiye'nin durumu ortaya konmuştur. Tablo 4' de yer alan ülkelerin gıda endüstrilerinin sürdürülebilirlik seviyelerini CSRHUB aracılığı ile kıyaslanmaktadır. CSRHUB firmaları Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı firmaları olarak gruplayarak puanlamıştır. Rusya ve Belçika'dan Gıda Ürünleri İmalatı firmaları veri setinde yer almakla birlikte kısmen puanlanmıştır. 100 üzerinden Çin ortalaması 44,62, Hindistan ortalaması 52,33, Brezilya ortalaması 49, ABD ortalaması 50, Meksika ortalaması 50, Kanada ortalaması 50, Hollanda ortalaması 62,33, Almanya ortalaması 49, İspanya ortalaması 53, Fransa ortalaması 59,33, İtalya ortalaması 58,5, İspanya ortalaması 53 ve Türkiye ortalaması 53 olarak hesaplanmıştır. Fransa, Almanya, İspanya ve Avusturya' dan İçecek İmalatı firmaları veri setinde yer almakla birlikte kısmen puanlanmıştır. İtalya' dan içecek İmalatı firmaları veri setinde yer almaktadır. 100 üzerinden Birleşik Krallık ortalaması 57,2, ABD ortalaması 51,8, Meksika ortalaması 54,6, Hollanda ortalaması 60, Belçika ortalaması 56 ve Türkiye ortalaması 57 olarak hesaplanmıştır. Ancak CSRHUB firmaların hangi uygulamalar ile söz konusu sürdürülebilirlik seviyelerine ulaştıkları bilgisini vermemektedir.

26 Gıda imalatı firmasının kamuya açık olan raporları derlenmiş ve Nvivo içerik analizi programı ile sürdürülebilirlik puanının bileşenlerine göre puanlanmıştır. 3 değerlendirici tarafından yapılan incelemeler sonucunda raporlarda Çalışan Hakları ana başlığı altında yarı zamanlı çalışan oranı, Kurumsal Sosyal Sorumluluk ana başlığı altında ISO 26000 Sosyal Sorumluluk sertifikasyonu, Kurumsal Yönetişim altında ISO 37000 rüşvet önleyici yönetim sistemi sertifikasyonu, Ürün ve tedarik zinciri yönetimi ana başlığı altında nihai tüketici altında enerji verimliliği ve emisyon kontrolü, ürün hayat çevrimi sonu altında ise tekrar kullanılabilir alt başlıklarına değinilmediği gözlemlenmiştir. Öte yandan Kurumsal Yönetişim ana başlığına SPK kurumsal yönetim ilkelerine uyum, Ürün ve Tedarik Zinciri Yönetimi ana başlığına TÜBİTAK projeleri ve patent sayıları, üniversite ve araştırma enstitüleri ile yapılan AR-GE işbirlikleri, ISO 17025 Deney ve Kalibrasyon Laboratuvarlarının Akreditasyonu, üretim sırasında hammadde verimliliğinin gözetilmesi, lojistik, müşteri memnuniyeti ve şikâyet sistemi, ISO 10002 Müşteri Memnuniyeti Yönetim Sistemi, HACCP ISO 13001 Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi, ISO 22000 Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi, BRC ve ya IFS gibi uluslararası standartlara uyum, iyi tarım uygulamaları, organik gıda sertifikası ve Turquality Programı alt başlıkları eklenmesi uygun görülmüştür.

Güncellenmiş alt başlıklar ile firmalar puanlandığında Tablo 5’de de görülebileceği üzere Krippendorf alpha değerlerinin tüm alt başlıklar için tavsiye edilen değerlerde olduğu, içsel geçerlilik açısından sürdürülebilirlik puanı ile analizlere devam etmede bir sakınca olmadığı gözlemlenmiştir. Her firma için üç değerlendircinin vermiş olduğu puanların ortalaması alınmış ve ana başlıklar için ortalama puanlar atanmıştır.

Tablo 4. Gıda Sektörü için Küresel İhracat Verileri

	Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması			Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması				Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı			İçeceklerin İmalatı
	GTIP 02	GTIP 03	GTIP 04	GTIP 07	GTIP 08	GTIP 11	GTIP 15	GTIP 17	GTIP 18	GTIP 19	GTIP 22
1	ABD	Çin	Almanya	Çin	ABD	Almanya	Endonezya	Brezilya	Almanya	Almanya	Fransa
2	Brezilya	Norveç	Yeni Zelanda	Hollanda	İspanya	Tayland	Malezya	Tayland	Hollanda	Hollanda	İtalya
3	Avustralya	Hindistan	Hollanda	İspanya	Hollanda	Belçika	Hollanda	Almanya	Fildişi Sahili	İtalya	Birleşik Krallık
4	Hollanda	Şili	Fransa	Meksika	Meksika	Türkiye	İspanya	ABD	Belçika	Fransa	ABD
5	Almanya	Viet Nam	ABD	ABD	Şili	Fransa	Ukrayna	Hollanda	Gana	Belçika	Meksika
6	İspanya	ABD	Belçika	Kanada	Çin	ABD	Arjantin	Çin	Fransa	ABD	Almanya
7	Polonya	Kanada	İtalya	Belçika	Vietnam	Kanada	Kanada	Fransa	İtalya	Kanada	Hollanda
8	Yeni Zelanda	İsveç	İrlanda	Fransa	İtalya	Çin	ABD	Meksika	ABD	Polonya	İspanya
9	Kanada	Hollanda	Danimarka	İtalya	Türkiye	Avustralya	Almanya	Belçika	Polonya	İrlanda	Belçika
10	Belçika	Rusya	Polonya	Polonya	Güney Afrika	Hollanda	Rusya	Hindistan	Kanada	Birleşik Krallık	Avusturya
	Türkiye 30. Sırada	Türkiye 35. Sırada	Türkiye 21. Sırada	Türkiye 15. Sırada			Türkiye 18. Sırada	Türkiye 14. Sırada	Türkiye 22. Sırada	Türkiye 14. Sırada	Türkiye 40. Sırada

Tablo 5. Gıda Sektörü için değerlendiriciler arasındaki uyum

	Krippendorfs alpha
Toplam Puan	0,772
Çalışan Hakları	0,682
Çevre	0,756
Sosyal Sorumluluk	0,879
Kurumsal Yönetişim	0,689
Ürün ve Tedarik Zinciri Yönetimi	0,633
İnsan Hakları	0,775

Çalışma kapsamında 26 firma sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmiştir. 7 firma Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması, 13 firma Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması, 3 firma Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı, 3 firma ise İçeceklerin İmalatı alanında faaliyet göstermektedirler. Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması alanında faaliyet gösteren firmalarının ortalama sürdürülebilirlik puanı 44,81, Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması alanında faaliyet gösteren firmalarının ortalama sürdürülebilirlik puanı 23,15, Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı firmalarının ortalama sürdürülebilirlik puanı 43,44 ve İçeceklerin İmalatı firmalarının ortalama sürdürülebilirlik puanı 64,66 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca firmaların toplam gelir, net gelir, aktif karlılık, öz sermaye ve kaldıraç oranı gibi finansal verileri ve çalışan sayıları derlenmiş ve betimsel istatistikler Tablo 6'de verilmiştir.

Sürdürülebilirliğin aktif karlılık üzerinde önemli bir etken olduğu bilinmektedir. Ancak sadece bu ikili ilişkiye bakmak yanlış çıkarımlar yapmamıza neden olabilir. Aktif karlılığı etkileyen firma büyüklüğü -çalışan sayısı- üretim süreçlerinin farklı olması gibi etkiler de göz önüne alınmalıdır. Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması, Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması, Gıda Maddelerinin İmalatı ve İçeceklerin İmalatı için yapısal farklılıklar sürdürülebilirlik uygulamalarında etkilemektedir. Bu sebep ile sürdürülebilirlik ve finansal performans ilişkisini alt sektör özelinde incelenmelidir¹³¹⁴.

Tablo 6. Gıda Sektörü için Betimsel İstatistikler

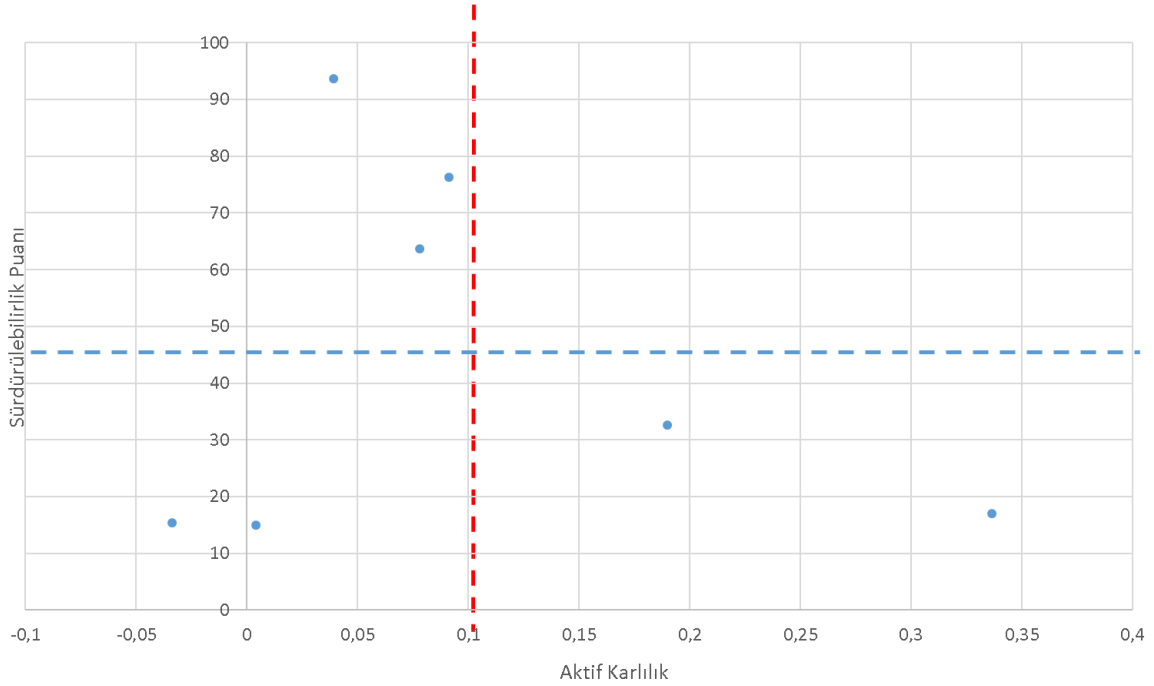
	Örneklem adedi	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması					
Toplam gelir (milyon TL)	7	820,9084	900,4767	0,52268	2531,09
Net gelir (milyon TL)	7	62,9827	88,2357	-1,98448	254,10
Çalışan sayısı (1000 kişi)	5	1,565	1,632	0,532	4,461
Aktif karlılık	7	0,10	0,13	-0,03	0,34
Öz sermaye karlılık oranı	7	0,11	0,15	-0,05	0,41
Kaldıraç oranı	3	0,45	0,09	0,37	0,54
Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması					
Toplam gelir (milyon TL)	12	428,2279	801,1298	1,4148	2420,71
Net gelir (milyon TL)	12	6,0423	17,7272	-14,8420	53,86
Çalışan sayısı (1000 kişi)	11	0,394	0,651	0,037	2,258
Aktif karlılık	11	0,01	0,07	-0,14	0,14
Öz sermaye karlılık oranı	12	0,01	0,37	-0,92	0,59
Kaldıraç oranı	7	0,61	0,27	0,20	0,84
Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı					
Toplam gelir (milyon TL)	3	1852,014	2586,025	25,0896	4811,03
Net gelir (milyon TL)	3	141,204	210,487	0,2212	383,15
Çalışan sayısı (1000 kişi)	2	4,138	5,651	0,142	8,134
Aktif karlılık	3	0,04	0,03	0,01	0,07
Öz sermaye karlılık oranı	3	0,09	0,07	0,01	0,16
Kaldıraç oranı	2	0,51	0,23	0,35	0,68
İçeceklerin İmalatı					
Toplam gelir (milyon TL)	3	2945,102	4829,175	115,864	8521,15
Net gelir (milyon TL)	3	73,676	142,444	-19,716	237,63
Çalışan sayısı (1000 kişi)	3	3,065	4,799	0,131	8,603
Aktif karlılık	3	-0,01	0,06	-0,08	0,02
Öz sermaye karlılık oranı	3	-0,07	0,20	-0,31	0,05
Kaldıraç oranı	3	0,57	0,19	0,37	0,74

3.1. Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması

Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması alt sektöründe 5 Etin İşlenmesi ve Saklanması ile Et Ürünlerinin İmalatı firması ve 2 Süt Ürünleri İmalatı firması faaliyet göstermektedir. TÜİK Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistiklerinde (NACE Rev.2) yer alan ekonomik faaliyet ve büyüklük gruplarına göre 2017 yılında Etin İşlenmesi ve Saklanması ile Et Ürünlerinin İmalatı sektörü 35383.90 milyon TL ciro elde etmiştir. Çalışmaya konu olan Etin İşlenmesi ve Saklanması ile Et Ürünlerinin İmalatı firmaların toplam cirosu 3432,268 milyon TL olarak hesaplanmıştır ve bu alt sektörün %9,7'sine tekabül etmektedir. TÜİK Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistiklerinde (NACE Rev.2) yer alan ekonomik faaliyet ve büyüklük gruplarına göre 2017 yılında Süt Ürünleri İmalatı sektörü 31418,94 milyon TL ciro elde etmiştir. Çalışmaya

konu olan Süt Ürünleri İmalatı firmaların toplam cirosu 2314,09 milyon TL olarak hesaplanmıştır ve bu alt sektörün %7,37 'sine tekabül etmektedir.

Çalışmaya konu olan Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması alanında faaliyet gösteren firmalardan altısı faaliyet raporu ve bir firma ise kurumsal yönetim ilkeleri uyum raporu yayınlamıştır. Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması sektörü için ortalama toplam gelir 820,908 milyon TL, ortalama net gelir 62,983 milyon TL, ortalama çalışan sayısı 1565 ve ortalama aktif karlılık %10,06, ortalama sürdürülebilirlik puanı ise 44,81 olarak hesaplanmıştır. Aktif karlılık ve sürdürülebilirlik serpmme diyagramında görüleceği üzere firmalar 3 gruba ayrılmaktalar: 1) Aktif karlılığı ve sürdürülebilirlik puanı sektör ortalamasının altında yer alanlar 2) aktif karlılığı sektör ortalamasının üstünde olup, sürdürülebilirlik puanı sektör ortalamasının altında olanlar 3) aktif karlılığı sektör ortalamasının altında olup, sürdürülebilirlik puanı sektör ortalamasının üstünde olanlar.

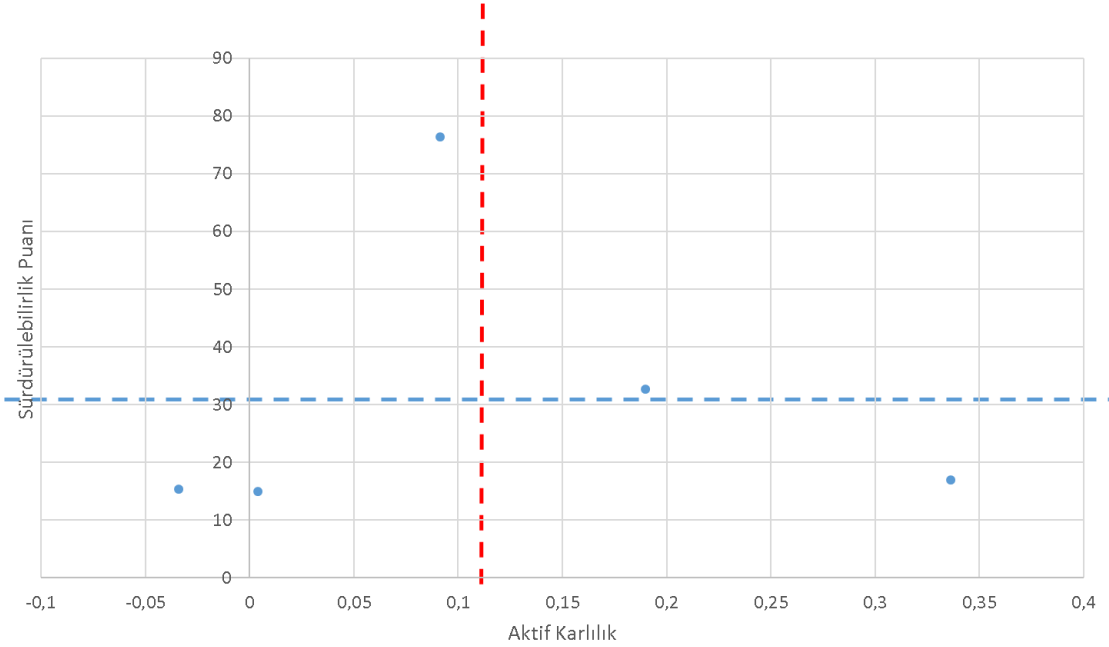

Şekil 2. Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması Sektörünün Sürdürülebilirlik puanı- Aktif Karlılık ilişkisi

Ancak dağılım beklenmedik bir dağılımdır. Daha yakından incelediğimizde bu beklenmedik dağılımın Etin İşlenmesi ve Saklanması ile Et Ürünlerinin İmalatı firmaları ve Süt Ürünleri İmalatı firmalarının aktif karlılık ve sürdürülebilirlik açısından çok farklı olmalarından kaynaklandığı saptanmıştır. Etin İşlenmesi ve Saklanması ile Et Ürünlerinin İmalatı firmaları için ortalama sürdürülebilirlik puanı 31,27 iken ortalama aktif karlılık %11,75, Süt Ürünleri

İmalatı firmaları için ortalama sürdürülebilirlik puanı 78.66 iken ortalama aktif karlılık % 5,85' dir. Bu sebebi ile analizler alt sektörler için ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Ancak örnekleme sadece 2 adet Süt Ürünleri İmalatı firması olduğu için ve aktif karlılık ve sürdürülebilirlik serpmeye diyagramını oluşturan herhangi bir istatistiki birime ait bilginin o birimdeki toplam bilginin % 80'den fazlasını oluşturması nedeniyle analiz rapor edilmemiştir.

Aktif karlılık ve sürdürülebilirlik serpmeye diyagramında görüleceği üzere Etin İşlenmesi ve Saklanması ile Et Ürünlerinin İmalatı firmaları 4 gruba ayrılmaktalar: 1) Aktif karlılığı ve sürdürülebilirlik puanı sektör ortalamasının altında yer alanlar 2) aktif karlılığı sektör ortalamasının üstünde olup, sürdürülebilirlik puanı sektör ortalamasının altında olanlar 3) aktif karlılığı sektör ortalamasının altında olup, sürdürülebilirlik puanı sektör ortalamasının üstünde olanlar 4) Aktif karlılığı ve sürdürülebilirlik puanı sektör ortalamasının üstünde yer alanlar. Birinci grupta 2 firma yer almaktadır ve ortalama toplam gelirleri 0,562 milyon TL ve ortalama aktif karlılıkları %-1,5 olarak hesaplanmıştır. İkinci grupta yer alan 1 firmanın geliri 250,488 milyon TL, çalışan sayısı 858 kişi ve aktif karlılığı % 33,64'dir. Üçüncü grupta 1 firma yer almaktadır ve toplam geliri milyon 649.566 TL, çalışan sayısı 860 kişi ve aktif karlılığı %9,12' dir. Dördüncü grupta yer alan 1 firmanın toplam geliri 2531,09 milyon TL, çalışan sayısı 4461 kişi ve aktif karlılığı %18,97'dir.

Şekil 3. Etin İşlenmesi ve Saklanması ile Et Ürünlerinin İmalatı Sektörünün Sürdürülebilirlik puanı- Aktif Karlılık ilişkisi

Bu firmaların hangi alanlarda sürdürülebilirlik uygulamalarını hayata geçirerek aktif karlılıklarını elde ettiklerini incelemek için sürdürülebilirlik alt başlık puanlarını kriter sayısına bölünerek normalize edilmiş ve her başlığın toplam sürdürülebilirlik puanına katkısı saptanmıştır. Öncelikle 1. grupta yer alan aktif karlılığı ve sürdürülebilirlik puanı sektör ortalamasının altında olan firmalar ile 2. grupta yer alan aktif karlılığı sektör ortalamasının üstünde olup, sürdürülebilirlik puanı sektör ortalamasının altında olan firmalar kıyaslanmıştır. Birinci grupta olan firmaların 2. grupta olan firmalara göre özellikle kurumsal sosyal sorumluluk açısından öne çıktıkları gözlemlenmiştir ancak bu çabanın finansal performansa olumlu etkisi gözlenememiştir. Bu gözlem sürdürülebilirlik uygulamalarının strateji ve iş yapış şekillerine entegre etmemiş firmaların Kurumsal Sosyal Sorumluluk projelerine kaynak ayırmasının finansal performanslarına olumsuz etki edebileceğini delalet etmektedir. Bu etkinin kök sebepleri kurumsal sosyal sorumluluk projelerinin getirdiği ek maliyetin sağladığı faydadan daha fazla olması ve/ veya kurumsal sosyal sorumluluk projelerinin paydaşlar nezdinde beklendiği kadar olumlu karşılanmaması ve firma için getiriye dönüştürülememesi olabilir.

3. grupta yer alan aktif karlılığı sektör ortalamasının altında olup, sürdürülebilirlik puanı sektör ortalamasının üstünde olan firmalar ve 4. grupta yer alan aktif karlılığı ve sürdürülebilirlik puanı sektör ortalamasının üstünde olan firmalar ile kıyaslanmıştır. Kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili benzer bir gözlem de yapılmıştır. Kurumsal sosyal sorumluluğa daha fazla kaynak ayıran grup 3'deki firma grup 4' deki firmaya göre daha düşük aktif karlılık elde etmiştir.

Etin İşlenmesi ve Saklanması ile Et Ürünlerinin İmalatı Sektörü için gruplar arasında kurumsal yönetim puanları arasında çok fazla fark olmaması SPK kurumsal yönetim ilkelerine uyum sayesinde sektörel açıdan bir standardın yakalanmış olduğunu göstermekte, ancak kurumsal yönetimin rekabet avantajı sağlamamak için yeterli olmayacağı da eklenmelidir. Sektörün ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik için çalışan hakları, insan hakları, çevre ve ürün ve tedarik zinciri açısından sürdürülebilirlik uygulamalarını hayata geçirmesi gerekmektedir.

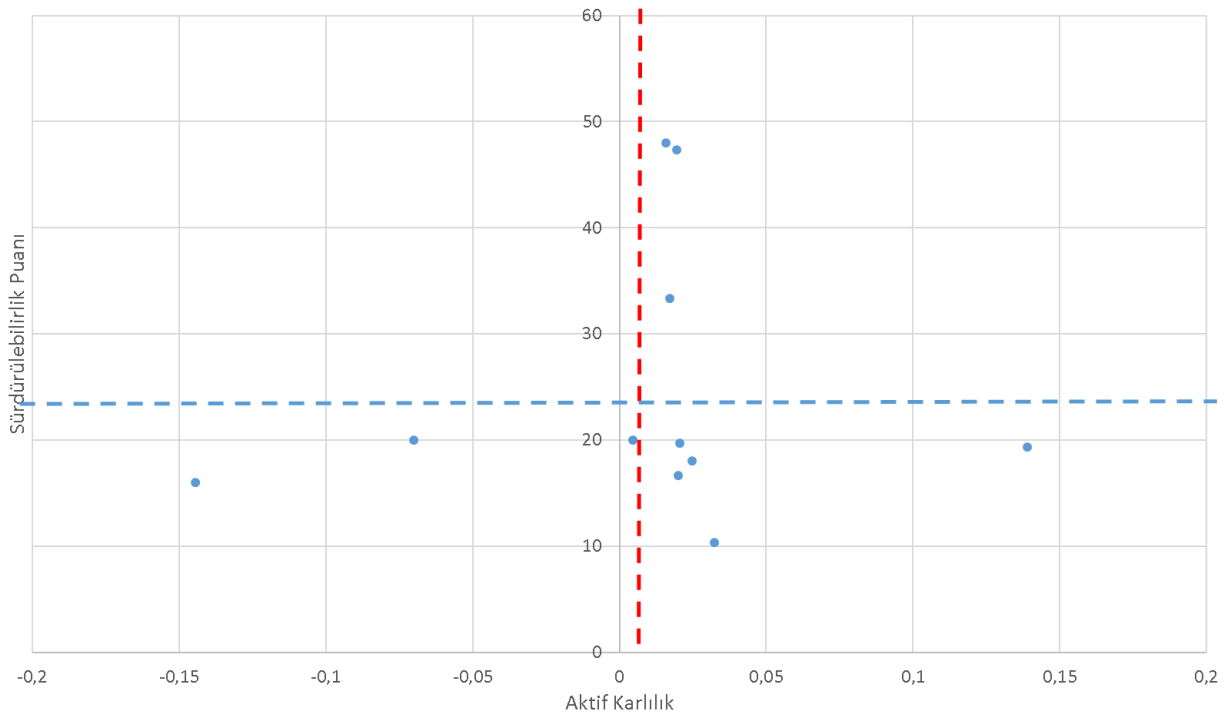
Şekil 4. Etin İşlenmesi ve Saklanması ile Et Ürünlerinin İmalatı Sektörü için Sürdürülebilirlik- Finansal Performans Matrisine göre sürdürülebilirlik uygulamalarının dağılımı

3.2. Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması

Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması alt sektöründe 9 Sebze Ve Meyvelerin İşlenmesi Ve Saklanması firması ve 3 Bitkisel Sıvı Ve Katı Yağların İmalatı firması ve 1 Öğütülmüş Tahıl Ürünleri, Nişasta Ve Nişastalı Ürünlerin İmalatı firması faaliyet göstermektedir. TÜİK Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistiklerinde (NACE Rev.2) yer alan ekonomik faaliyet ve büyüklük gruplarına göre 2017 yılında Sebze Ve Meyvelerin İşlenmesi Ve Saklanması sektörü 39635,593 milyon TL ciro elde etmiştir. Çalışmaya konu olan Sebze Ve Meyvelerin İşlenmesi Ve Saklanması firmaların toplam cirosu 736,531 milyon TL olarak hesaplanmıştır ve bu alt sektörün % 1.86'sına tekabül etmektedir. TÜİK Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistiklerinde (NACE Rev.2) yer alan ekonomik faaliyet ve büyüklük gruplarına göre 2017 yılında Bitkisel Sıvı Ve Katı Yağların İmalatı sektörü 39635,593 milyon TL ciro elde etmiştir. Çalışmaya konu olan Bitkisel Sıvı Ve Katı Yağların İmalatı firmaların toplam cirosu 2596,493 milyon TL olarak hesaplanmıştır ve bu alt sektörün %6.55'ine tekabül etmektedir. TÜİK Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistiklerinde (NACE Rev.2) yer alan ekonomik faaliyet ve büyüklük gruplarına göre 2017 yılında Öğütülmüş Tahıl Ürünleri, Nişasta Ve Nişastalı Ürünlerin İmalatı sektörü 28054,008 milyon TL ciro elde etmiştir. Çalışmaya konu olan Öğütülmüş Tahıl Ürünleri, Nişasta Ve Nişastalı Ürünlerin İmalatı firmaların toplam cirosu 1805,71 milyon TL olarak hesaplanmıştır ve bu alt sektörün %6,44 'üne tekabül etmektedir.

Çalışmaya konu olan Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması alanında faaliyet gösteren firmalardan on biri faaliyet raporu ve iki firma ise kurumsal yönetim ilkeleri uyum raporu yayınlamıştır. Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması sektörü için ortalama toplam gelir 428,229 milyon TL, ortalama net gelir 6,042 milyon TL, ortalama çalışan sayısı 395 ve ortalama aktif karlılık %0,72, ortalama sürdürülebilirlik puanı ise 23,5 olarak hesaplanmıştır.

Aktif karlılık ve sürdürülebilirlik serpmeye diyagramında görüleceği üzere firmalar 3 gruba ayrılmaktalar: 1) Aktif karlılığı ve sürdürülebilirlik puanı sektör ortalamasının altında yer alanlar 2) Aktif karlılığı sektör ortalamasının üstünde olup, sürdürülebilirlik puanı sektör ortalamasının altında olanlar 3) Aktif karlılığı ve sürdürülebilirlik puanı sektör ortalamasının üstünde yer alanlar. Birinci grupta 5 firma yer almaktadır ve ortalama toplam gelirleri 0.562 milyon TL ve ortalama aktif karlılıkları %-1,5 olarak hesaplanmıştır. İkinci grupta yer alan 5 firmanın geliri 250.488 milyon TL, çalışan sayısı 858 kişi ve aktif karlılığı %33,64'dir. Üçüncü grupta 1 firma yer almaktadır ve toplam geliri milyon 649.566 TL, çalışan sayısı 860 kişi ve aktif karlılığı %9,12' dir.

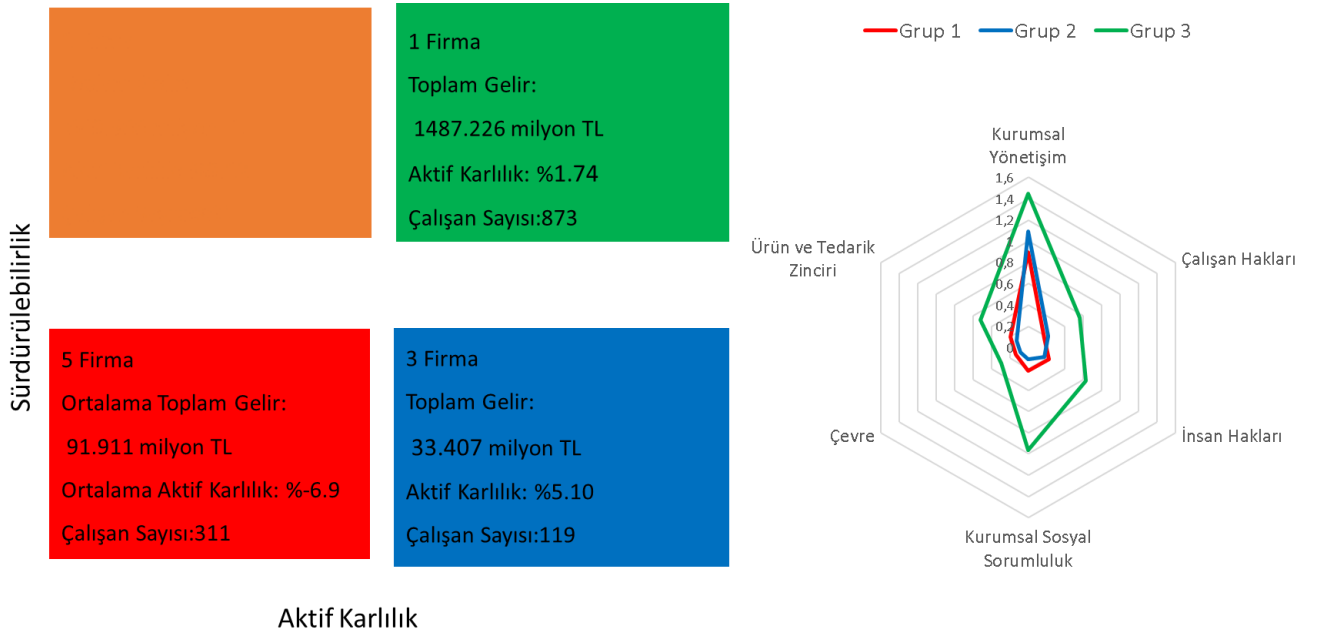

Şekil 5. Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması Sektörünün Sürdürülebilirlik puanı- Aktif Karlılık ilişkisi

Bu firmaların hangi alanlarda sürdürülebilirlik uygulamalarını hayata geçirerek aktif karlılıklarını elde ettiklerini incelemek için sürdürülebilirlik alt başlık puanlarını kriter sayısına bölünerek normalize edilmiş ve her başlığın toplam sürdürülebilirlik puanına katkısı

saptanmıştır. Grup 1 ve Grup 2’de olan firmaların sürdürülebilirlik açısından çok farklı olmamakla birlikte finansal performans açısından çok farklı oldukları gözlenmiştir. Grup 3, Grup 2’ye göre sürdürülebilirlik açısından her alanda daha yüksek puan almıştır ancak aktif karlılığı pozitif olmakla beraber Grup 2’deki firmalara göre daha düşüktür. Grup 3’deki firma özellikle kurumsal sosyal sorumluluk açısından öne çıkmaktadır. Oysaki Kurumsal sosyal sorumluluk projelerinin itibar artırıcı etkisi ile firmanın paydaşlar tarafından rakiplerine göre daha çok tercih edilmesine ve finansal fayda getirmesi beklenir. Bu gözlem sürdürülebilirlik uygulamalarının strateji ve iş yapış şekillerine entegre etmemiş firmaların Kurumsal Sosyal Sorumluluk projelerine kaynak ayırmasının finansal performanslarına olumsuz etki edebileceğini delalet etmektedir. Bu etkinin kök sebepleri kurumsal sosyal sorumluluk projelerinin getirdiği ek maliyetin sağladığı faydadan daha fazla olması ve/ veya kurumsal sosyal sorumluluk projelerinin paydaşlar nezdinde beklendiği kadar olumlu karşılanmaması ve firma için getiriye dönüştürülememesi olabilir.

Tüm grupları birbirleri ile kıyasladığımızda Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması Sektöründe en çok kurumsal yönetime ve kurumsal sosyal sorumluluğa önem verildiği görülmektedir. Sektör ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğini sağlamak için Çalışan hakları, insan hakları ve ürün tedarik zinciri konularına daha fazla eğilmelidir. Özellikle üretim girdilerinin büyük bir kısmı topraktan elde edilen bu sektörün faaliyetlerinin çevre üzerindeki olumsuz etkisini azaltmak için daha fazla çalışması yapması gerektiğinin altı çizilmelidir.

Şekil 6. Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması Sektörü için Sürdürülebilirlik-Finansal Performans Matrisine göre sürdürülebilirlik uygulamalarının dağılımı

3.3. Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı

Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı alt sektöründe 3 firma faaliyet göstermektedir. TÜİK Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistiklerinde (NACE Rev.2) yer alan ekonomik faaliyet ve büyüklük gruplarına göre 2017 yılında Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı sektörü 38025.510 milyon TL ciro elde etmiştir. Çalışmaya konu olan Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı firmaların toplam cirosu 5556,0436 milyon TL olarak hesaplanmıştır ve bu sektörün % 14.61'ine tekabül etmektedir. Çalışmaya konu Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı alanında faaliyet gösteren firmalardan biri sürdürülebilirlik raporu, bir firma faaliyet raporu ve bir firma ise kurumsal yönetim ilkeleri uyum raporu yayınlamıştır. Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı sektörü için ortalama toplam gelir 1852,014 milyon TL, ortalama net gelir 141.204 milyon TL, ortalama çalışan sayısı 4138 ve ortalama aktif karlılık %3,94, ortalama sürdürülebilirlik puanı ise 43,44 olarak hesaplanmıştır. Örnekleme sadece 3 adet firma olduğu için ve aktif karlılık ve sürdürülebilirlik serpmeye diyagramını oluşturan herhangi bir istatistiki birime ait bilginin o birimdeki toplam bilginin % 80'den fazlasını oluşturması nedeniyle analiz rapor edilmemiştir.

3.4. İçeceklerin İmalatı

İçeceklerin İmalatı alt sektöründe 3 firma faaliyet göstermektedir. TÜİK Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistiklerinde (NACE Rev.2) yer alan ekonomik faaliyet ve büyüklük gruplarına göre 2017 yılında İçeceklerin İmalatı sektörü 11898,095 milyon TL ciro elde etmiştir. Çalışmaya konu olan İçeceklerin İmalatı firmaların toplam cirosu 8835,306 milyon TL olarak hesaplanmıştır ve bu sektörün %74,26'sına tekabül etmektedir. Çalışmaya konu İçecek İmalatı alanında faaliyet gösteren firmaların tümü faaliyet raporu yayınlamıştır. İçecek İmalatı sektörü için ortalama toplam gelir 2945,102 milyon TL, ortalama net gelir 73.676 milyon TL, ortalama çalışan sayısı 3065 ve ortalama aktif karlılık %-1,27, ortalama sürdürülebilirlik puanı ise 64,66 olarak hesaplanmıştır. Örnekleme sadece 3 adet firma olduğu için ve aktif karlılık ve sürdürülebilirlik serpmeye diyagramını oluşturan herhangi bir istatistiki birime ait bilginin o birimdeki toplam bilginin % 80'den fazlasını oluşturması nedeniyle analiz rapor edilmemiştir.

4. Gıda Sektörü için Bulguların Özetlenmesi

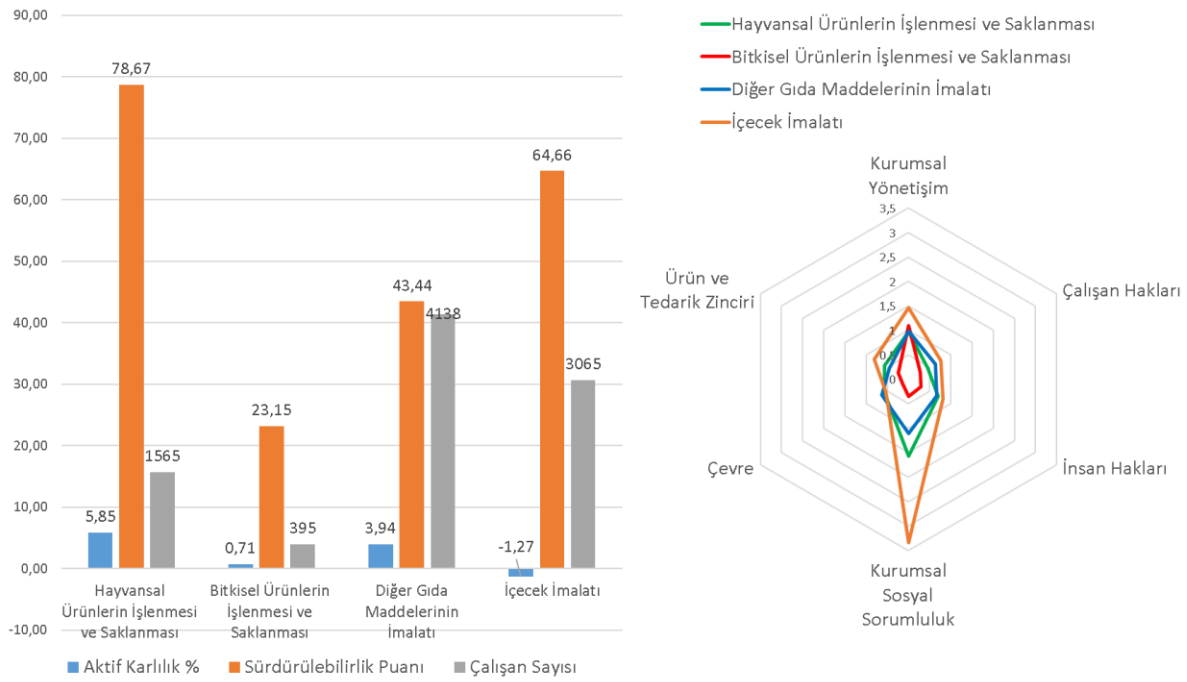
Bu çalışmada Gıda Sektörü için sürdürülebilirlik uygulamaları ve finansal performans arasındaki ilişki araştırılmıştır. Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması, Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması, Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı ve İçeceklerin İmalatı alt sektörlerini birbirleri ile kıyasladığımızda sürdürülebilirlik puanı yüksek olan Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması sektörünün aktif karlılığının da yüksek olduğunu gözlemlemekteyiz. Ayrıca farklı sürdürülebilirlik alanlarına dengeli bir şekilde kaynak ayıran

Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması ve Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı sektörlerinin yüksek aktif karlılığı elde ettiği görülmektedir.

Dört alt sektörün kurumsal yönetim puanları arasında çok fazla fark olmaması SPK kurumsal yönetim ilkelerine uyum sayesinde sektörel açıdan bir standardın yakalanmış olduğunu göstermekte, ancak kurumsal yönetişimin rekabet avantajı sağlamamak için yeterli olmayacağı da eklenmelidir. İçecek imalatı sektörünün kurumsal sosyal sorumluluğa en çok kaynak aktaran sektör olarak öne çıkmaktadır, ancak ortalama aktif karlılıkları diğer sektörlerle göre daha düşüktür. Bu gözlemin olası sebepleri olarak kurumsal sosyal sorumluluk projelerinin paydaşlar nezdinde beklendiği kadar olumlu karşılanmaması ve projelerinin getirdiği ek maliyetin sağladığı faydadan daha fazla olması sayılabilir.

Yapılan analizler Gıda Sektöründe faaliyet gösteren firmalarının çalışan hakları, operasyonlarının çevresel etkisini azaltmaya ve ürün ve tedarik zinciri yönetimine daha fazla eğilmesi gerektiğini göstermektedir. Çalışan hakları iş güvenliği ve çalışma koşulları ana başlıkları altında incelenmektedir. Gıda sektöründe iş güvenliği kültürünü yaymak için iş güvenliği ve sağlığı eğitimlerinin sayısı artırılmalıdır ve firmalar kaza sayısı ve kayıp iş günü gibi iş güvenliği göstergelerini takip edip kamu ile paylaşmalıdırlar. Gıda sektöründe sadece 5 firma OHSAS 18001 İş Sağlığı ve Güvenliği belgesine sahip olduğunu beyan etmiştir, sektörün iş güvenliği kültürünü artırmak için bu belgenin yaygınlaşması önemlidir. Çalışma koşulları konusunda ise özellikle yarı zamanlı ve mevsimlik işçilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi gerekmektedir.

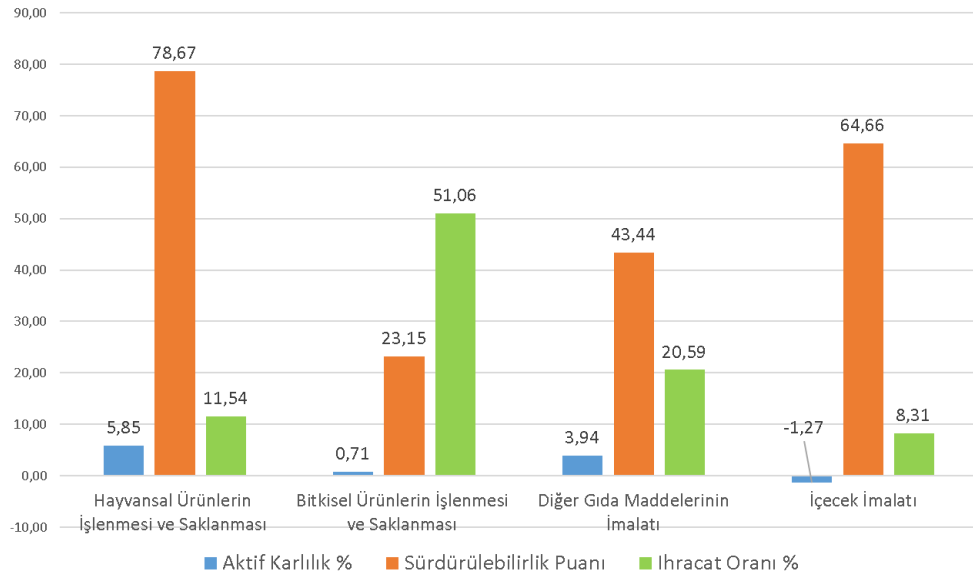
Gıda sektörünün enerji ve emisyon yönetimi konusunda önemli çalışmalar yaptığı gözlenmiştir. Sektörde 10 firma ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi, 7 firma ise ISO 50001 2011 Enerji Yönetimi Sistemi belgesine sahip olduğunu beyan etmiştir, sektörün çevreye vereceği olumsuz etkinin kontrol altına alınabilmesi için bu belgelerin yaygınlaşması önemlidir. Gıda sektörünün özellikle üretimin toprağa ve suya bağlı olan Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması ve Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması sektörlerinin faaliyetlerinin çevreye etkisini azaltabilmek için biyoçeşitlilik ve su yönetimi konularına dikkat etmesi gerekmektedir. Karbon ayak izi ve su ayak izi programlarına katılım firmalara çevresel göstergelerini takip etme ve iyileştirme alanlarını saptamada kolaylaştırıcı etkisi vardır. Çevre konularının firma nezdinde sahiplenilmesi için çevreden sorumlu bir yöneticinin olması ve mümkünse yöneticinin yönetim kurulu seviyesinde temsili tavsiye edilmektedir.

Şekil 7. Sektörel bulguların özetlenmesi

Gıda sektörünün ürün ve tedarik zinciri yönetimi açısından daha sürdürülebilir bir hale gelmesi için ürün tasarımı aşamasında üniversite ve araştırma merkezleri ile işbirliklerini artırmalı, tedarik aşamasında geri dönüştürülmüş ve yeni hammadde oranının geri dönüştürülmüş malzeme lehinde artırılmalı ve ürün hayat çevrimi sonunda ürün ve özellikle ambalaj malzemelerinin toplanmalı ve değer zincirine tekrar katılmalıdır. Gıda sektöründe 1 firma ISO 10002 Müşteri Memnuniyeti Yönetim Sistemi belgesine sahip olduğunu beyan etmiştir, müşteri memnuniyetinin bu belgelerin yaygınlaşması önemlidir.

Yurt dışı müşterilerinin yurt içi müşterilere göre çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konusunda farkındalığın daha yüksek olduğu ve ihracat yapan firmaların daha sıkı mevzuatlara tabi olacağı varsayımı ile ihracat oranının daha yüksek firmaların sürdürülebilirliğe daha fazla kaynak ayırması beklenebilir. Ancak Şekil 8'de görülebileceği üzere sürdürülebilirlik ve ihracat oranı arasında bir ilişki gözlemlenememiştir.

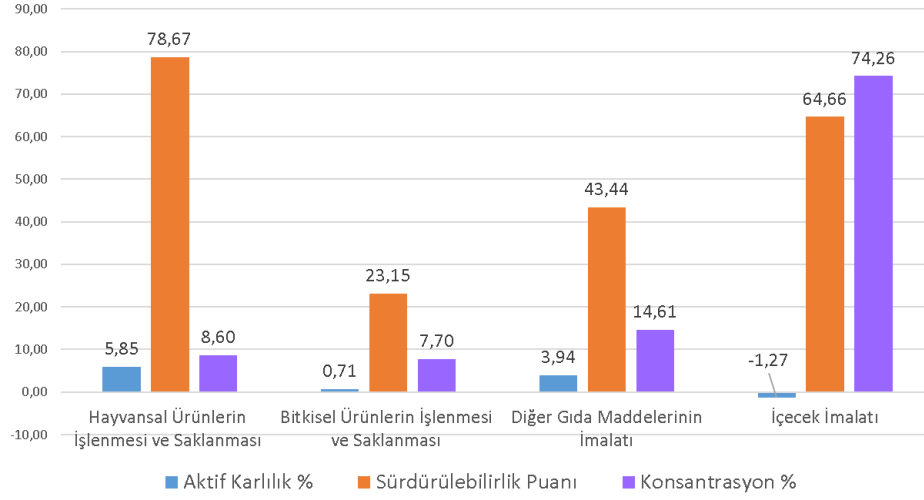

Şekil 8. İhracat Oranının Sürdürülebilirlik ve Finansal Performans İlişkisi üzerine etkisi

Firmaların sürdürülebilirlik kararlarında sektördeki rekabet oranının etkisi incelenmiştir. TÜİK Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistiklerinde (NACE Rev.2) yer alan ekonomik TÜİK Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistiklerinde (NACE Rev.2) yer alan ekonomik faaliyet ve büyüklük gruplarına göre 2017 yılında Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması sektörü 66802,84 milyon TL ciro elde etmiş, çalışmaya konu olan firmaların toplam cirosu ise 5746,358 milyon TL olarak hesaplanmıştır. Araştırmamıza konu olan firmalar sektörün %8,6'sına tekabül etmektedir. TÜİK verilerine göre Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması sektörü toplamı 107325,194 milyon TL ciro elde etmiş, çalışmaya konu olan firmaların toplam cirosu ise 5138,734 milyon TL olarak hesaplanmıştır. Çalışmaya konu olan Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması firmaları cirosal anlamda sektörün % 4,79'una tekabül etmektedir. TÜİK verilerine göre Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı sektörü toplamı 38025,510 milyon TL ciro elde etmiştir. Çalışmaya konu olan Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı firmaların toplam cirosu 5556,0436 milyon TL olarak hesaplanmıştır ve bu sektörün % 14,61'ine tekabül etmektedir. TÜİK verilerine göre İçeceklerin İmalatı sektörü toplam 11898,095 milyon TL ciro elde etmiş, çalışmaya konu olan firmaların toplam cirosu 8835,306 milyon TL olarak hesaplanmıştır. Çalışmaya konu olan İçeceklerin İmalatı firmaları cirosal anlamda sektörün %74,26'sına tekabül etmektedir.

Şekil 9' da görüleceği üzere Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması, Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması ve Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı sektörleri fragmente pazarlar iken, İçeceklerin İmalatı konsantre bir pazardır. Sektör konsantrasyonu yüksek olan yani firma sayısının az olduğu ve büyük firmalardan oluşan pazarlarda sürdürülebilirliğe daha çok

kaynak ayrıldığı gözlemlenmiştir. Rekabetin sürdürülebilirlik kararlarına olumlu etkisi olduğu söylenebilir.

Şekil 9. Sektör Konsantrasyonunun Sürdürülebilirlik ve Finansal Performans ilişkisi üzerine etkisi

5. Sonuç

Bu çalışmada Gıda Sektörü için sürdürülebilirlik uygulamaları ve finansal performans arasındaki ilişki araştırılmıştır. . Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması, Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması, Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı ve İçeceklerin İmalatı alt sektörlerini birbirleri ile kıyasladığımızda sürdürülebilirlik puanı yüksek olan Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması sektörünün aktif karlılığının da yüksek olduğunu gözlemlemekteyiz. Ayrıca farklı sürdürülebilirlik alanlarına dengeli bir şekilde kaynak ayıran Hayvansal Ürünlerin İşlenmesi ve Saklanması ve Diğer Gıda Maddelerinin İmalatı sektörlerinin yüksek aktif karlılığı elde ettiği görülmektedir.

Gıda sektörü için ihracat oranının ve sektör konsantrasyonunun sürdürülebilirlik ve finansal performans ilişkisi üzerindeki etkileri incelenmiştir. İhracat oranı ile sürdürülebilirlik puanı arasında bir ilişki gözlemlenmemiştir. Sektör konsantrasyonu yüksek olan yani firma sayısının az olduğu ve büyük firmalardan oluşan pazarlarda sürdürülebilirliğe daha çok kaynak ayrıldığı gözlemlenmiştir. Rekabetin sürdürülebilirlik kararlarına olumlu etkisi olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- ¹ <https://www.refinitiv.com/content/dam/gl/en/documents/methodology/esg-scores-methodology.pdf>
- ² https://www.msci.com/resources/factsheets/index_fact_sheet/msci-usa-imi-net.pdf
- ³ https://www.ranking-nachhaltigkeitsberichte.de/data/ranking/user_upload/2015/Ranking_Nachhaltigkeitsberichte_2015_Ergebnisbericht_mit_Branchenauswertung.pdf
- ⁴ <http://www.djindexes.com/globalfamily/>
- ⁵ http://www.iso.org/iso/catalogue_detail?csnumber=51297
- ⁶ http://www.iso.org/iso/catalogue_detail?csnumber=38381
- ⁷ <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/835.pdf>
- ⁸ <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/835.pdf>
- ⁹ <http://www.iso.org/iso/home/standards/iso26000.htm>
- ¹⁰ http://www.iso.org/iso/home/standards/management-standards/iso_9000.htm
- ¹¹ https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1043&context=asc_papers
- ¹² <https://www.trademap.org/Index.aspx>
- ¹³ Corporate Sustainability Investments and Financial Performance Relationship in Turkey, Soytaş M. A., M. Denizel, D. Durak-Usar and I Ersoy, Journal of Management and Economics Research, 15(2), 140-162 (2017).
- ¹⁴ Addressing Endogeneity in the Casual Relationship between Sustainability and Financial Performance, Soytaş M. A., M. Denizel and D. Durak-Usar, International Journal of Production Economics 210, 56-71 (2019).